

om kunskap Kunskap och information Är det någon skillnad mellan att vara välinformerad och att besitta kunskap? Det finns människor som kan hela kataloger utantill, som kan rabbla namn och årtal, fotbollsresultat och tidtabeller om vartannat. Den informationen består i ett antal enskilda uppgifter som inte behöver sättas in i något sammanhang för att bli begripliga. Information förekommer i ett antal lösa bitar, i fragment, men som för att bli till kunskap behöver förstås i ett sammanhang. Vi kan säga att information är det material som blir till kunskap när en människa tar det till sig och förstår det. För att förstå en sak måste den sättas in i ett sammanhang. Sammanhanget kan vara ens eget på det sättet att man länkar det man tidigare vet till det nya man får sig till del. Men det kan också vara det sammanhang i vilket saker och ting hänger ihop med vartannat. 1789 är ett årtal som betecknar början till händelserna för franska revolutionen. Franska revolutionen består av ett antal händelser som sträcker sig ett antal år framåt. Dessa händelser kan förstås i ett sammanhang som säger oss att en klass av människor tar makten och genomför en samhällsförändring, som i sin tur hänger samman med övergången från ett jordbrukande till ett industriellt samhälle. Det skeendet hänger i sin tur samman med hela det komplexa av händelser som föregått franska revolutionen och som vi kan förstå som ett längre genomgripande skeende vilket frambringar hela det moderna samhället med dess bärande institutioner. Enskilda informationer om vad som utspelar sig i det skeendet blir till kunskap när de sätts in i ett sammanhang. Det är alltid människor som söker tolka och försöka förstå ett sådant skeende. Som lekmän kan vi skaffa oss en viss kunskap om detta, medan experten kan skaffa sig en mer djupgående. Vi kan orientera oss och vi kan bli specialister. Det avgörande är att information blir till kunskap när en människa tolkat och förstått informationen. Det Fif 5 Vad är kunskap? inl 03-02-13 12.12 Sida 39 40 betyder att vi gjort informationen till vår kunskap. Vi bär den själva i oss och den ingår i det sätt vi försöker förstå världen i dess utveckling och sammanhang. Vi kan på så sätt betrakta kunskap i ett antal grader eller nivåer som ligger mer eller mindre djupt i oss. Vissa saker känner vi till på ett ytligt sätt, medan vi förstått annat på ett djupare plan. Vad som är ytligt eller djupare förstått kan variera ytterligt bland olika människor. Information behöver inte införlivas i oss på samma sätt som kunskap. Kunskap bärs av människor men vi kan bära den på olika sätt. Den är personlig eftersom vi är olika, men samtidigt finns något som är lika. Likheter och olikheter i sättet att förstå kan vi kommunicera med varandra för att bättre förstå. Kunskapen förändras ständigt på så sätt att tex kunskapen om det skeende som ligger i det vi kallar modernisering av samhället ständigt blir föremål för nya teorier och nya upptäckter. Vi tolkar och förstår det förflutna utifrån de betingelser vi lever under i vår egen samtid. På samma sätt kan vi säga att en enskild människa ständigt förändrar sin kunskap genom att hon lär sig nya saker och får nya perspektiv på tillvaron. På det sättet kan vi säga att kunskap är något vi skaffar oss i en ständigt pågående process. Men vi har också en bild av världen som gör att vi tycker oss ha en orientering och kommit fram till ett visst beslut om hur saker och ting förhåller sig. Detta att kunskap är något som bärs av människor och kan bäras på olika sätt brukar illustreras med ett berömt citat av Ellen Key, som angående bildning yttrade att det är ”vad som finns kvar när vi glömt det vi lärt”. Med det menade hon att bildande kunskap kännetecknas av att vara införlivad i människan på så sätt att det finns kvar när vi glömt allt annat. Hon menade därvid att det finns en väsentlig skillnad mellan lärdom och bildning. Lärdom var sådant som vi lärt oss genom bokliga studier och som består av enskilda faktauppgifter, medan bildning var sådant

som vi personligt införlivat på ett sådant sätt att vi kan använda oss av den i våra liv och verk samheter.

Ellen Key var även ytterligt kritisk mot den tidens skolväsende som hon menade åstadkom "papegojpladder" och ingen kunskap som har betydelse för det verkliga livet. Fif 5 Vad är kunskap? inl 03-02-13 12.12 Sida 40 41 Härvid skedde en stukning av individerna som hon kallat "själamorden i skolorna". På liknande sätt kan vi säga att information skiljer sig från kunskap genom att det är vad som finns kvar när vi silat oss igenom informationsbruset. Vi kan lugnt konstatera att det idag brusar ordenglit om vi jämför med Keys tid. Men samma principiella skillnad i själva synen på kunskap föreligger. Det är en sak att lära sig för att klara provet, få betyg och ta examen. Det är en annan sak att lära sig på ett sådant sätt att det vi lär får verklig betydelse för vårt sätt att tänka om och föreställa oss tillvaron, för hur vi handlar för att förändra och för hur vi lever våra liv. Det brukar ofta sägas i skolsammanhang att det blir allt viktigare att lära sig välja och sortera bland all den information som brusar emot oss. Genom informationsteknologin har vi fått ökad tillgång till information, men frågan är hur vi gör denna information till kunskap. Genom media blir vi alltmer medvetna om vad som händer i världen, men frågan är på vilket sätt det ökar vår förmåga att påverka och förändra den med demokratiska medel. En av de stora kunskapsfrågorna i vår tid är där för denna: hur kan vi i informationsöverflödets och medias osorterade värld ge människor möjlighet att upprätta sin egen välgrundade mening, att orientera sig och i enlighet därmed handla på ett meningsfullt sätt. För att ringa in vad kunskap kan vara är det lämpligt att börja med att ange några vanliga talesätt och uppfattningar om den. Ett av de vanligare talesätten är att "kunskap är makt". Från början avser det människans makt över naturen genom naturvetenskap och teknik. Genom att lära känna naturens lagar kan vi lära oss att behärska dess krafter och styra dess förlopp. Under industrialismens och demokratins framväxt kom uttryckets betydelse att förskjutas till den politiska makten. Den som kan skaffa sig kunskap om samhället och dess funktioner kan också som medborgare skaffa sig makt över det. Under den efterindustriella epoken har uttrycket fått en tredje betydelse, nämligen att kunskap kan användas. Fif 5 Vad är kunskap? inl 03-02-13 12.12 Sida 41 42 i förtryckande syfte och utöva makt över människan. När viss kunskap räknas som normgivande innebär det att annan kunskap marginaliseras, nedvärderas eller inte räknas som kunskap. Eftersom vetenskapen, expertkunskapen, utövar ett stort inflytande över våra liv kommer våra vardagliga uppfattningar i väsentliga frågor att degraderas och vi blir allt mer beroende av vetenskapens uttalanden för att veta hur vi ska göra. Å andra sidan kan uppövandet av kritisk förmåga vara ett medel att genomskåda givna sanningar och bilda sig en egen uppfattning. Kunskap kan alltså vara en motmakt mot den vedertagna makten över våra tolkningar av tillvaron. Särskilt viktigt blir den förmågan i förhållande till massmedias makt över Kunskap och etik. Ett annat vanligt talesätt, hämtat från Bibeln, är att "kunnans frukt är på gott och ont" för människan. I den nya bibelöversättningen står det att människan inte skall äta av trädet "om gott och ont". Detta öppnar för en etisk diskussion om kunskapen. Att kunskap kan vara på gott och ont vet vi ju, eftersom kunskap kan användas både i goda och dåliga syften. Men kunskapen "om gott och ont", varför skulle inte människan äta av det trädet? Kanske därför att den kunskapen är förbehållen Gud. Men vi har en inbyggd etik i förhållande till olika former av kunskap. I vetenskapen är vissa etiska regler inskrivna man måste följa som forskare. Men samtidigt ska vetenskapen vara fri från värdemässiga ställningstaganden. Etiska bedömningar får göras

av andra, etiska experter eller kommittéer. Ett av den traditionella vetenskapens främsta kännetecken är att den ska vara fri från etik och politik, fri från alla värdesatser. Men i den kunskapsform vi här kallar den praktiska klokheten, är värdet inbyggt eftersom det bygger på ett syfte och ett ändamål, nämligen att öka människans välbefinnande och söka efter svar på vad som kan utgöra ett gott samhälle och vad som kan vara kännetecknande för ett gott liv. Detta öppnar samtidigt för en annan uppfattning om etik än den som är vanligast förekommande. En av dessa är konse FIF 5 Vad är kunskap? inl 03-02-13 12.12 Sida 42 43 kvensetiken, att det är följderna av våra handlingar som avgör deras moraliska halt. Då gäller det att göra bedömningar huruvida viss kunskap kommer att öka lyckan och minska lidandet i världen. En annan är plikt- eller regeletik, som utgår från allmänna regler eller normer för ett moraliskt riktigt handlande. En sådan regel är att handla så att man kan "upp höja sitt handlande till allmän lag". Den etik som ligger i anslutning till den praktiska klokheten är vad som brukar kallas dygdetik. Den utgår från de vanor, seder och bruk som har utvecklats i samhället och blivit tradition. Etik går då ut på att reflektera våra vanor